

het verleden als richtlijn voor architectonische verhoudingen (buiten de weerstand van het materiaal om), dan is dat omdat we een terugkeer verwachten van deze onoverstijfbare principes, in tegenstelling tot de principes waarop de neo-gotiek is gebaseerd.¹¹ Als bewijs voor deze benadering zijn de gewelfvlakken en, impliciet, de opzet van het café in het Maison du Peuple en de studeerkamer op 2 Avenue Palmerston opgebouwd volgens een matrix van gelijkzijdige driehoeken. Hun licht erop dat Horta, in navolging van Viollet-le-Duc, een geometrie toepaste die hij zag als een weergave van de creativiteit van de natuur. Viollet-le-Duc's gelijkzijdige driehoeken, soms geleend door Horta, vertegenwoordigen de geometrische essentie van natuurlijke creativiteit; daaruit voortvloeiend vertegenwoordigen Horta's gebogen lijnen de essentiële beweging van plantengroei. De geometrie van Horta en Viollet-le-Duc was een poging om een moderne architectuurtaal te herformuleren met respect voor zijn traditionele vereeniging naar de natuur.

Horta's art-nouveau stijl kan niet verder worden gekoppeld aan Viollet-le-Duc's theorieën over structureel rationalisme, want Horta's architectuur wordt gekarakteriseerd door haar unieke arabesklelijnen.

Horta's schetsen zijn met de hand getekend en hertekend, als om hun geometrische opbouw te ontkennen. Met zijn Horta'sij wilde Horta een unieke esthetiek ontwikkelen. De rol van de natuur in architectuur, als basis van een traditionele beeldtaal en vorm, wordt door zijn arabesklelijnen getransformeerd, zodat een geheel persoonlijke interpretatie kan ontstaan.

In Horta's Mémoires komt Viollet-le-Duc verrassend weinig voor, al beweerde hij in een stuk over de Koninklijke Academie uit 1925: "Sinds 1840 beoefent Viollet-le-Duc theorieën de hele architectuur terug tot haar absolute oorsprong door middel van een strakke, zeer exacte constructieve analyse van elk architectonisch element: constructie, waaruit elke vorm voortkomt, *ad setemum*."¹² Niet als veel tijdgenoten zat Horta gevangen tussen een rationele traditie, de regels van structuur en constructie, en de beelden van het ecdecticisme. Ondanks zijn enthousiasme voor de nieuwe materialen van zijn tijd bevatten Horta's gebouwen vaak theatrale elementen (details die constructief lijken, zoals zuilen, consoles en trekbalen) voor een visueel effect, vooral om ruimtelijke afscheidingen te creëren of de vloeiende lijnen van een interieur

Linksboven Studie voor een naaldspits, uit Viollet-le-Duc's Dictionnaire raisonné de l'architecture française. Zijn analyse van gotische architectuur veronderstelt een connectie tussen draakhoornconstructies en natuurlijke vormen.

Rechtsboven Horta's Maison du Peuple (1899), café op de begane grond. Het platendomeel doet denken aan de analyse van Viollet-le-Duc, maar ook aan beelden uit de vrijmetselarij.

Schets voor de gevel van de winkel van Siegfried Bing, Maison de l'Art Nouveau, Parijs.

of gevel te accentueren. In Hôtel Tassel bijvoorbeeld een aantal consoles van ijeren filigran de trap naar de eerste verdieping te ondersteunen. Hun primaire doel is echter visueel, aangezien hun vloeiende vormen zorgen voor continuïteit van de lijn van het ene element naar het volgende. In hetzelfde huis worden klinknagels en bouten gebruikt als decoratieve elementen, en ijzerwerk is zo fijn als een siroard uitgewerkt, met vergulde randen die 's avonds door het kaarslicht worden gevangen. Horta's latere art-nouveau gebouwen illustreren zijn irrationele (of compositionele) gebruik van materialen en vorm nog duidelijker. Een goed voorbeeld is het gevel boven de eerste verdieping van het trappenhuis in zijn eigen woning aan de Rue Américaine. Dit lijkt op traditioneel Vlaams metselwerk, maar heeft geen bouwkundige functie en is van ijps. Hetzelfde geldt voor het vergulde metselwerk, dat essentieel als een trekbal onder de gebogen balken van de eerkamer, maar dat geen bouwkundig doel dient. De radiator onder aan de marmeren trap vermarkt de ingang, maar ondersteunt niet, zoals wordt gesuggereerd, de marmeren lijst.

Horta's details worden in feite vaak gelennemekt door tweeledigheid.¹³ Ze vragen om te worden

gelezen als uitdrukkingen van bouwkundige of constructieve principes, maar zijn tegelijkertijd ontwikkeld als sculpturale vormen die voorliggen aan Viollet-le-Duc's voorbeeld dat architectonische details moeten 'verrijken naar hun functie'. In zijn materiaalgebruik bevestigd Horta zich tussen de rationele principes van onder meer Viollet-le-Duc en een benadering die zich meer bezighoudt met de verandering van die rationele ideeën in persoonlijke, fantasievolle arrangementen. Zijn krullende lijnen verhuizen vaak de feitelijke bouwkundige verbindingen, die zich daardoor in de schaduw bevinden. De algehele opzet van de ruimte of het detail lijkt in eerste instantie rationeel geïdentificeerd, maar wordt onderdrukt door een andere orde, vertegenwoordigd door de continuïteit van de arabesklelijnen en het spel van licht. In de kern gaat de art-nouveau over deze wisselwerking van intense figuratieve materialen, complexe lijnen en licht, die centraal staat in een intieme reconfiguratie van de negentiende-eeuwse rationalistische tradities.

- 1 Nissot Villa Carpenter waren Horta's belangrijkste landhuizen de volgende: Villa Fontenont in Windbène (1896-1899), Château du Bois des Harts in Chambley (1899-1900), Villa Frazon in Ukkel (1899-1900), Villa Fontenont in Ukkel (1900-1901) en Villa Dubois in Seneffe (1902). Villa Carpenter en Château du Bois des Harts zijn de enige landhuizen waarin de art nouveau stijl van de stadhuizen is terug te zien. Zie A. Hutache, *Victor Horta: maison de campagne*, Brussel 1995.
- 2 Dit decoratie zijn enkele dienstmeisjes, een kamer gemaakt met 'victorie' en een klein kantoor voor formele ontvangsten verwijst. In de oorspronkelijke tekeningen waren deze verboden met een dwarsgang, die achter de achterwand van de hal liep.
- 3 Omdat de ophef van het exterieur moet worden afgemeten der Horta niet betrokken was bij het ontwerp van de tuin, waarin een patroon van golvende paden tussen de glazen door loopt. De tuinen van het huis Van Etvelde zijn op dezelfde manier ingericht.

Blt. 184-185 Details van sgraffito's van Adolphe Crepin in de loggia.

Boven en Niemaat De landhuizen bezatten vaak interessante interieur-elementen; hier is de trap bedekt met een origineel Hartstapijt. In de afbeelding hangt een vandaarop van Émile Fabry. Hymne uit erkenning van de charme van de natuur (1895).

Niemaat De haard en de schoorsteen in de erfcamer, met een origineel Hartstapijt ervoor.

